

سرفصل درس «طراحی آموزشی در آموزش قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن

معلمان باید بتوانند در راستای اهداف نظام آموزشی فرصت‌های یادگیری نظام‌مندی را طراحی کنند که تفاوت‌های فردی، علایق و روش‌های یادگیری دانش‌آموزان، و نیز تأثیرات بافت و زمینه اجتماعی بر یادگیری را مد نظر قرار داده و بتوانند موفقیت یادگیرندگان را تضمین نماید. این امر مستلزم آن است که معلمان طراحی آموزشی را به عنوان یک رویکرد سیستمی بشناسند و بتوانند فرآیند آن را از مرحله شناسایی مسئله تا ارزیابی در یک موقعیت‌های واقعی تجربه نمایند. در چنین شرایطی معلمان به جای اجرای طرح‌های از پیش تعیین شده، خود به خلق موقعیت‌های یادگیری دست خواهند زد و طرح‌های اثربخشی را برای پاسخ به نیاز یادگیرندگان در موقعیت‌های منحصر بفرد تولید خواهند نمود.

نام درس: طراحی آموزشی در آموزش قرآن و حدیث			
اهداف / پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد یادگیری دانشجو قادر خواهد بود:			
مؤلفه‌های طراحی آموزشی را به صورت نظام مند برای شناسایی، تحلیل، تصمیم‌گیری، و ارزیابی حل مسئله یادگیری مورد استفاده قرار می‌دهد.			
مشخصات درس نوع درس: کارگاهی تعداد واحد: ۱ زمان درس: ۴۸ ساعت			
شایستگی اساسی: pck&pk&ck کد ۱-۲ ۳-۴&۳-۲&۳-۱&۲-۲			
ملاک‌ها	سطح ۱	سطح ۲	سطح ۳
تبیین مساله	مسئله تبیین شده است، اما اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق نیازسنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی نمی‌کند.	مسئله تبیین شده است، و اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق نیازسنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی می‌کند.	مسئله تبیین شده است، و اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق نیازسنجی و تحلیل آن از تبیین مسئله پشتیبانی می‌دهد که چگونه موقعیت‌ها و نیازهای متفاوت یادگیرندگان را مورد توجه قرار داده است.
طراحی	فرآیند شناسایی و تبیین مسئله/مشکل را تا تعیین تکالیف یادگیری عملیاتی نموده اما میان مراحل مختلف طراحی ارتباط نظام‌مندی وجود ندارد.	فرآیند شناسایی و تبیین مسئله/مشکل را تا تعیین تکالیف یادگیری عملیاتی نموده و میان مراحل و مؤلفه‌های طراحی ارتباط نظام‌مندی وجود دارد.	فرآیند طراحی آموزشی را در تمامی مراحل به صورت نظام‌مند عملیاتی شده و مسئله/مشکل، روش نیازسنجی، اهداف آماج، محتوا و تکالیف یادگیری با توجه به تفاوت‌های فردی از یکدیگر پشتیبانی می‌نمایند.

۲. فرصت‌های یادگیری، محتوای درس و ساختار آن

فصل اول: کلیات طراحی آموزشی

تعریف ضرورت و منطق طراحی آموزشی

مراحل طراحی آموزشی (تحلیل، تصمیم‌گیری، راهبرد، ارزشیابی)

گستره طراحی آموزشی

ارتباط تکنولوژی آموزشی با طراحی آموزشی

ارتباط نظریه‌های آموزش/یادگیری با طراحی آموزشی

تکالیف یادگیری:

مطالعه حداقل سه منبع علمی - پژوهشی در زمینه مباحث مطرح شده، تلخیص در قالب مقاله کوتاه و ارائه در کلاس.

فصل دوم: فرایند طراحی آموزشی (تحلیل)

تعریف مسئله / مشکل

شناسایی و تجزیه و تحلیل منبع مسئله / مشکل

تجزیه و تحلیل نیازها

روشهای نیازسنجی (الگوی ساندرز، الگوی هوتون، الگوی هناس)

تحلیل نیازهای مربوط به یادگیرندگان

تحلیل نیازهای مربوط به موقعیت

تعیین راه حل‌های ممکن

تکالیف یادگیری:

با بکارگیری یکی از روشهای نیازسنجی، نیازهای یکی از گروه‌ها (معلمان، دانش‌آموزان، کارکنان، اولیاء) را شناسایی و با تحلیل آن راه‌حل‌هایی برای مشکل / مسئله ارائه دهد.

فصل سوم: فرایند طراحی آموزشی (تصمیم‌گیری)

تدوین اهداف آماج

بازنگری در اهداف و تعیین اولویت دست‌یابی به اهداف آماج

مقایسه تحلیل نیازها و اهداف آماج

تبدیل اهداف آماج به اهداف و پیامدهای یادگیری

اهداف آموزشی

محتوای آموزشی

تکالیف یادگیری

تکالیف عملکردی:

۳. با استفاده از گزارش تکلیف عملکردی فصل دوم (تحلیل نیازها و تعیین راه‌حل مشکل یا مساله) اهداف آماج را اولویت‌بندی نموده و آنها را به پیامدهای یادگیری تبدیل نماید.

۴. با توجه به اهداف آموزشی تدوین شده، محتوای اصلی و تکمیلی و تکالیف یادگیری با توجه را با توجه به انواع سبک‌های یادگیری تعیین نماید.

فصل چهارم: فرایند طراحی آموزشی (راهبرد)

بهره‌گیری از راهبرد در طراحی آموزشی

الف) راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس نوع محتوا

طراحی آموزشی (۱) به خاطر سپردن اطلاعات (طراحی / تعیین رسانه / نوشتن تمرین و پرسش / ارزشیابی تکوینی / تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی (۲) به کارگیری مهارت طبقه‌بندی مفاهیم (طراحی / تعیین رسانه / نوشتن تمرین و پرسش / ارزشیابی تکوینی / تعیین طرح

مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی (۳) به کارگیری مهارت روش کار (طراحی / تعیین رسانه / نوشتن تمرین و پرسش / ارزشیابی تکوینی / تعیین طرح مدیریت

آموزشی)

طراحی آموزشی (۴) به کارگیری مهارت اصل (طراحی / تعیین رسانه / نوشتن تمرین و پرسش / ارزشیابی تکوینی / تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی (۵) درک ارتباط مفهومی (طراحی / تعیین رسانه / نوشتن تمرین و پرسش / ارزشیابی تکوینی / تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی (۶) درک ارتباط علت و معلولی (طراحی / تعیین رسانه / نوشتن تمرین و پرسش / ارزشیابی تکوینی / تعیین طرح مدیریت آموزشی)

طراحی آموزشی (۷) مهارت‌های تفکر برتر (طراحی / تعیین رسانه / نوشتن تمرین و پرسش / ارزشیابی تکوینی / تعیین طرح مدیریت آموزشی)

ب) راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس نیازهای یادگیرندگان

(۱) ویژه دانش‌آموزان فراگیر

(۲) ویژه دانش‌آموزان تیزهوش

۳) ویژه دانش آموزان با مشکلات عاطفی شدید

ج) راهبردهای طراحی آموزشی بر اساس موقعیت

۱) ویژه کلاسهای چند پایه

۲) ویژه مسائل بومی خاص

تکالیف عملکردی:

دو طرح آموزشی مبتنی بر یکی از راهبردها (محتوا، نیازهای یادگیرندگان و موقعیت) و با در نظر گرفتن مراحل طراحی آموزشی، تهیه نماید.

فصل پنجم: فرایند طراحی آموزشی (ارزشیابی)

منطق ارزشیابی طرح آموزشی (چرا؟ چه موقع؟ به منظور چه هدفی؟ چگونه)

بازنگری توسط متخصص

ارزشیابی تکوینی

ارزشیابی نهایی

ارزشیابی از طرح آموزشی

تکالیف عملکردی

تهیه ملاک ها و سطوح کیفیت طرحهای آموزشی و روش بازنگری طرحهای آموزشی فصل چهارم

ارزیابی نقاط ضعف و قوت طرحهای تهیه شده در کلاس و ارائه بازخورد برای اصلاح آن.

فصل ششم: طراحی تعاملی پیام

تعامل در آموزش

نظامهای تعامل متکی بر انسان

نظامهای تعامل متکی بر چاپ

نظامهای تعامل متکی بر وسایل دیداری - شنیداری

نظامهای تعامل متکی بر رایانه

تکالیف یادگیری:

یک نمونه از گزارش مشاهدات کارورزی را بازنگری کند و آن را بر اساس نظامهای تعامل تحلیل نماید.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

روش مطالعه غیر مستقیم در قالب مطالعه موقعیت و تحلیل نقاد برای شناسایی و تبیین مسئله، تعیین نیاز یادگیرندگان و موقعیت یادگیری، روش

مستقیم در مرور منابع علمی در زمینه نظریه های یادگیری، مدل های نیاز سنجی، و مدل های طراحی آموزشی برای طراحی و حل مسئله

شناسایی شده است. برای طراحی، تولید و ارزیابی یک نمونه طراحی آموزشی از روش حل مسئله استفاده می شود.

۴. منابع آموزشی

کتاب ها:

۷. راهبردها و فنون طراحی آموزشی، لشین، پولاک و رایگلوث. ترجمه هاشم فردانش، انتشارات سمت

۸. اصول طراحی آموزشی، نویسندگان: گانیه، بریگز و ویگر، ترجمه خدیجه علی آبادی، نشر دانا

۹. نیازسنجی برنامه ریزی درسی مدرسه محور، نویسندگان: فتحی واجارگاه، آقازاده و ابوالقاسمی. انتشارات بال

مقالات:

۱۰. مقاله: شناسایی الگوی طراحی آموزشی مطلوب برای آموزش های صنعتی، نویسندگان: هاشم فردانش و مرتضی کرمی. نشریه مطالعات برنامه درسی.

سال ۱۳۸۷، شماره ۸

۱۱. مقاله: طراحی آموزشی از منظر رویکردهای رفتارگرایی، شناخت گرایی و ساخت گرایی، نویسنده: هاشم فردانش، نشریه علوم انسانی دانشگاه الزهراء،

زمستان ۱۳۷۶ و بهار ۱۳۷۷

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری

ارزشیابی پایانی: آزمون مباحث نظری ۵ نمره

ارزشیابی فرآیند: عملکرد دانشجو در فعالیت های یادگیری و فعالیت های عملکردی پیش بینی شده و مشارکت در فعالیت های گروهی ۵ نمره

کار تولیدی: مجموعه تکالیف عملکردی فردی و گروهی ۱۰ نمره

ارزشیابی از یادگیرنده بر اساس تکالیف یادگیری در طول ترم، تکالیف عملکردی و آزمون پایان ترم انجام می شود. مبنای ارزیابی تکالیف (یادگیری و عملکردی) ملاک ها و سطوح پیامد های یادگیری تعیین شده است.

سرفصل درس « آشنایی با برنامه‌های رسمی و غیررسمی آموزش عمومی قرآن و حدیث»

۱. معرفی درس و منطق آن:

تقسیم‌بندی تعلیم و تربیت بر اساس رسمی و غیر رسمی، از جمله مواردی است که در سند تحول بنیادین تعلیم و تربیت کشور و اسناد پشتیبان به آن اشاره شده است. اما با توجه به هدف تدوین مبانی نظری، در نهایت مطالعات مذکور به «فلسفه تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی» و ارائه راهکارهایی برای تحول در این گونه از تعلیم و تربیت ختم گردیده است. هر چند آغاز چنین حرکتی امیدبخش است، اما تصور پایان برای آن و محدود شدن سیاست‌گذاری‌ها به تربیت رسمی و عمومی می‌تواند مایه تأسف باشد. آنچنان که در مجموعه اسناد تحولی و مطالعات پشتیبان نیز بر آن صحنه گذاشته‌اند، تعلیم و تربیت یک فرآیند محدود به مدرسه (و در مقیاس وسیع‌تر وزارت آموزش و پرورش) نیست و نهادهای مختلف مرتبط و غیر مرتبط با فرهنگ نیز در آن سهم و دخالت دارند، هر چند خود به این امر واقف نباشند. ضمن اینکه همه امر تعلیم و تربیت نیر بر عهده دولت و حاکمیت نیست، و خانواده، نهادهای دینی (از جمله حوزه‌های علمیه و مساجد) و تشکل‌های دانش‌آموزی و مردمی و غیره در این رابطه می‌توانند و باید در کنار هم پازل تعلیم و تربیت را تکمیل نمایند.

علیرغم این‌ها، در مقام سیاست‌گذاری و اجرا، نهادهای غیر از مدرسه از نقش‌آفرینی‌های اصلی به حاشیه رانده می‌شوند که البته این امر نیاز تعمق و تأمل بیشتر دارد. مدارس و موسسات نقش بسزایی در آموزش رسمی و غیر رسمی کودکان و جوانان دارند و این درس بدنبال کشف روشها و برنامه‌های رسمی و غیر رسمی در آموزش قرآن و حدیث است. برای آشنایی بیشتر این درس قدری به ادبیات واژگانی این درس می‌پردازیم:

آموزش‌های رسمی و غیر رسمی (اهداف، روشها، ویژگی‌ها و مخاطبین): (امروزه نیروی انسانی به عنوان عامل استراتژیک در همه کشورها و سازمانها مطرح است یکی از مهم‌ترین دلایل مطرح تغییرات شتابانی است که در دانش و اطلاعات جهانی بوجود می‌آید، لذا آموزش نیروی انسانی نوعی سرمایه‌گذاری مفید و عامل کلیدی در توسعه، محسوب میشود که در صورت برنامه ریزی صحیح بازده اقتصادی قابل ملاحظه‌ای در بر دارد. مسلمانان بخش تعاون نیز بعنوان یکی از ارکان سه گانه اقتصاد جمهوری اسلامی ایران که بمنظور تحقق اندیشه‌های بنیادی بشر همچون عدالت، آزادی و برابری تعیین گردیده است، نمی‌تواند از این مقوله خارج باشد. مخاطبین ما در آموزش تعاون، گروه‌های سنی بزرگسال است که دارای ویژگیهای فیزیکی، روانی و اجتماعی متفاوت با سایر گروه‌های سنی می‌باشند، قدر مسلم لحاظ نمودن این ویژگیها در برنامه آموزشی خاص بزرگسالان می‌تواند نقش تعیین کننده‌ای در موفقیت‌های آموزشی داشته باشد. بخش آموزش تعاون در برگیرنده طیف گسترده‌ای از فراگیران بزرگسال با سن، سطح تحصیلات، تجارب فردی و آگاهیهای اجتماعی و جنسیت متفاوت می‌باشد که قدر مسلم هریک از این گروه‌های فراگیر آموزش خاص خود را می‌طلبند که برگزاری آموزشهای جداگانه تخصصی برای هریک از آنان خارج از امکانات موجود می‌باشد. لذا شناخت ویژگیهای بزرگسالان و فصل مشترک هریک از گروه‌های یاد شده که در ذیل خواهد آمد به ما کمک می‌نماید تا روش بهینه آموزش بخش تعاون را انتخاب نماییم. موضوع این مقاله تبیین آموزشهای رسمی و غیر رسمی و بیان اهداف، ویژگیها، مخاطبین و تفاوت‌های بین این دو روش است، درابتدا دو تعریف مختصر از آموزش مطرح می‌کنیم. آموزش به ساده‌ترین بیان فرایندی است که منجر به یادگیری می‌گردد، به عبارتی آموزش جریانی است که افراد طی آن مهارتها، نگرش و گرایش مناسب برای ایفای نقشی خاص را می‌آموزند.

یادگیری رسمی، غیر رسمی و یادگیری معمول (نا خود آگاه)

یادگیری رسمی، یادگیری که از سوی یک موسسه آموزشی ارایه می‌شود و ساختارمند است. (از حیث دوره‌های یادگیری، اهداف، زمان.....) و منجر به نوعی مدرک می‌شود و هدفمند است.

یادگیری غیر رسمی (non-formal)؛ یادگیری که از سوی موسسه آموزشی ارایه نشده و منجر به مدرک نیز نمی‌شود ساختارمند است.

یادگیری ناخود آگاه (anformal)؛ یادگیری که از فعالیت‌های زندگی روزمره در ارتباط با خانه، کار و اوقات فراغت برمی‌خیزد دارای ساختار نیست و منجر به مدرک نمی‌شود. در اغلب اوقات هدفمند نمی‌باشد.

جایگاه آموزش و پرورش و یادگیری غیر رسمی در مدارس

کولی و همکارانش، آموزش و پرورش غیر رسمی را نوعی الگوی باز می‌خوانند که از دهه ۶۰ به این سو رشد کرد و به عنوان الگویی پیشرفته تا پیشرو در نظام کلاسیک مدرسه‌ای در آمد اما بلیث اعتقاد دارد که رگه‌هایی از آن را می‌توان در دوران عصر صنعتی و حتی تا قبل از جستجو نمود از نظر آنها، روسو، پستالوژی، فروبل، دیویی و برونر از جمله کسانی هستند که بر شکل‌گیری و توسعه آموزش و پرورش غیر رسمی تأثیر گذاشتند.

